

Érdekes már most, hogy a három néhai *Korcán* szomszédjában is van *Keszi* nevű falu: *Budakeszi* és *Dunakeszi* (Pest), *Nagy- és Kiskeszi* (Komárom) *Garamkeszi* (Bars). Lehet hogy nem is véletlenség ez.

Bátky Zsigmond.

Közle, szegle, szuglya.

Gombocz Zoltán „Egy ismeretlen képző” címen összeállítja azokat az eseteket, melyekben *-ly* (*-lya lye, -ály ély*) képző mutatkozik. Juhász Jenő, MNy. 23:556-8, részben kiegészíti Gombocz adatait, részben újakkal pótolja. A közölt anyag azonban alapos vizsgálatra szorul, s a címül írt három szóban semmi esetre sem lehet szó kicsinyítő képzőről, mert bennük az *l, ly* denominális ige-képző, s a *közle, szegle, szuglya* olyan igenévi alakok, mint a *szüle, zsenge, fürge, pörge, hülye* (< *hül*), *huzavona, csapda* (< *csapod*), *csusza* (< *csúszik*).¹ A *közle* 'kis köz, keskeny ucca, sikátor' CzF. (először szótározva Mártonnál 181.) pápai tájszó; a MTsz. csak Kresznericsből és a régi Tszból idézi, de magam is megerősíthetem, s Horváth Endre NyF. 34:175 szintén közöl egy *Büdösközle* nevű uccát (nem düllő!), mely az ott lakó timárokról kapta nevét.² Alapszava *közöl* „mondják kocsisról, midőn a párhuzamban menő több utakból a középsőt választja, vagy midőn úgy hajt, hogy a mély kerékvágás közbe essék”. *Közli a jó kocsis a mélyi kerékvágást: közbe veszi* (BSzabó), 'die mittelstrasse suchen' NySz. A MTsz. is idézi Nógrád m.-ből, *megközöl* alakban Komárom m.-ből és Csikszentgyörgyből s még egy ismeretlen helyről. Továbbképzése: *közlet* 'közbejít, közbevesz, közbehagy, közrefog (követ, tuskót; gödört, kátyút, szárnyas kapu közepén levő ütköző cöveket stb. a szekér kerekeivel, vagyis úgy hajt, hogy a zökkenést okozható akadály a kerekek közé essék' Dtül, Fehér m., Somogy m., Hszék m. — *Szögle* Mátyusföldre CzF., *szögle* Csallóköz, Pápa, Vas m., Zala m. *szögélye, szegelye* Szföld, Hétfalu, Moldva 'szeglet, sarok, zúg; szűk sikátor (Pápa), falurész (ucca, sor)' (Vas, Zala) MTsz. Már CzF. rámutatott, hogy alapszava

¹ Vö. *döröklő* ~ *döröklye* 'tömőfa, gyömöszölőfa (malomban, a liszt-tömésre)' Csik m.; *sikló* ~ *sikolya* Csallóköz hócipő (Simonyi, Nyr. 28:437., szerint a *korcsolya* hatása alatt).

² Simonyi, Nyr. 53:124, Esztergomból ismeri, s kimutatja Jókai Útirajzaiból is. S. szerint Jókai a komáromi népnyelvből vette ezt a szót, de ez tévedés, mert Komáromban nincs *közle*, hanem ott hallotta Jókai is, ahol én: Pápán, hol Petőfivel együtt járt a református kollégiumba.

a *szégel*, *széglük* ige, s ebből lett a *széglő*, *szégle*. A MTsz. is utal a *hszékeni széggellő* dülönévre (*Barta szegelleje*, *Szilok sz.*). Igaz, hogy a *szégel* 'angulo' igére Kresznerics adata a legrégibb, de a *szégelet*, *széglelet* 'angulus; ecke, winkel', mely kétségkívül igéből képzett főnév, már legrégibb kódexeinkben előfordul. A *szégelet*, *szégelet* Erdélyben szintén használatos 'falurész (ucca, sor)' jelentésben. — A *szuglya* 'angulus, winkel' alakváltozatai a következők: *zwgholya* ÉrsK. *szugolya* Kar. MA. Pós., *zugolya* Pós. *szugulya* Beres. *szuglya* SalMark. NySz. *szuglya*, *szugla* 'szeglet, sarok, zug, kuckó' [Komárom m. Vas m. Csallóköz, Vác, *zugla* 'térjmeg-ucca, zsákucca' Mátyusföldre MTsz., *szuglyó* Lippai NySz. Rendkívül fontos az utolsó adat, mely még föltünteteti az -ó igenévképzőt. Ha az alapigét nem is tudjuk kimutatni, mellette bizonyítanak az -at és -ék képzős származékok: *szugolyat* Illy. *zugolat* Helt. 'angulus, winkel'; *szugolyék* BSzabó NyF. 50: 33, Szföld Nyr. 37:93, Tsz. *szugojék* Szföld, *szugujék* Aranyos-szék, Brassó m. Nagyküküllő m. MTsz. NyK. 31:398 'szeglet, sarok, zug; kis völgykebel. A szónak már a régi nyelvben van -a nélküli változata is: *szugoly* Hall. GKat. NySz. BSzabó, *szugol* Fal. MNy. 23:556, *zugoly* Debr. NySz. Tisza-szuguly TörtT. 1890:757 MNy. 23:556, *szugoly* Beregrákos, Szföld, *szugoj* Szatmár vid. *szuguj* Hétfalu, *zugoly* Szatmár m. MTsz. *zugoj* Szalonta Nyr. 42:463 'szeglet, sarok, zug'. Ezek az alakok elvonások a *szugolya* féle alakokból, melyeknek végső hangját a nyelv-érzék 3. sz. birtokragnak fogta föl.³

Beke Ödön.

A magyarság háza.

A magyarság eredetéről szóló fejtegetéseimben nem volt szükség arra, hogy az ősmagyar nép hajlékának kérdésére is kitérjek. Mivel pedig ezek szerint az ősmagyar nép sohasem élt primitívebb viszonyok között, mint más finnugor népek, nyilvánvaló, hogy az ősmagyar nép hajléka sem volt primitívebb vagy másjellegű, vagyis hasonlított más finnugor népek ősi „ház”-ához. Volt bizony ennek a háznak is *küszöbe*, *ajtaja*, *fala*, *teteje*, de azért a ház elnevezést ez a hajlék nem igen érdemelte meg; legfeljebb putrinak lehetne mondani.

³ Simonyi, Nyr. 28:434, a szláv eredetű palóc *uglya* és a *szegelet* keveredéséből magyarázza a *szug(o)lyát*, viszont a *szeg(e)lye*, *szög(e)le* a *szugolya* hatása alatt keletkezett a *szegelet*ből. A *zug*, *szug* szerinte elvonás a *szugolyából* a *szegelye*, *szög(e)le* ~ *szeg*, *szög* mintájára. Asbóth (uo. 565) szerint az egy adatban följegyzett *uglya* a *zuglyából* úgy keletkezett, mint a *zacskóból* *acskó*, a *zászlóból* *ászló*.